

Návštěva Lesní školy v Ostravě

V březnu tohoto roku jsem navštívil sídlo Ostravských městských lesů, s. r. o. (100% vlastníkem je město Ostrava, 1100 ha lesů, z toho 90 % zvláštního určení, hlavně příměstských), a přilehlý Bělský les, ve kterých se mimo jiné pořádají výukové programy zaměřené na lesní pedagogiku. Po rozhovoru s ředitelem společnosti Zdeňkem Kwapulinským a Ing. Ivanou Hálovou, která se lesní pedagogice ve společnosti věnuje, jsem měl možnost podívat se i na praktickou ukázkou práce s dětmi. Některé postřehy a informace Vám zprostředkují v následujícím textu, který Ing. Hálová před publikováním ještě doplnila o aktuálnější informace.

Historie Lesní školy

Na Ostravsku neměla většina obyvatel v minulosti k přírodě blízký vztah (některé děti, které mají ze sídliště do lesa cca 1 km, dokonce tvrdí, že v lese ještě nebyly). Betonová hradba paneláků bez možnosti dostatečného využití dětí při sportu nebo v přírodě s sebou přináší některé negativní jevy (vandalismus, užívání drog apod.). Po omezení těžkého průmyslu se však město snaží nabrat trochu jiný směr. Také proto podpořilo ostravské zastupitelstvo vznik Lesní školy v rámci Ostravských městských lesů, která byla otevřena 21. května 2002. Při rekonstrukci správní budovy Ostravských městských lesů v areálu příměstského rekreačního lesa Bělský les bylo schváleno umístění dvou tříd lesní školy, kabinetu, sociálního zařízení, audiosálu a rukodělné dílny. Dále pomohli pracovníci ÚHUL (hlavně Ing. Jaroslav Gabzdil), pobočky ve Frýdku-Místku, kteří se ujali metodické koordinace, a zkušení lesní pedagogové z Rakouska - Ing. Thomas Baschny z rakouského ministerstva a Ing. Fritz Ganster, předseda zájmové organiza-

ce „Rakouský lesník“, zpracovatelé nadnárodního projektu „Lesní pedagogika pro ČR“ a dipl. Ing. Andreas Schwaab z Vídeňských městských lesů.

Finanční náročnost projektu

Také v případě tohoto projektu jsou peníze kromě ochoty a vůle zaměstnanců městských lesů velice důležitým faktorem. Správní budova, ve které od 2002 sídlí Ostravské městské lesy, s.r.o., byla postavena německou armádou v roce 1939, v letech 1968–1989 zde sídlila armáda sovětská. V roce 1990 byl objekt definitivně armádou opuštěn a do roku 2001 dále chátral. V polovině roku 2001 začaly Ostravské městské lesy za finanční spoluúčasti statutárního města Ostravy s rekonstrukcí, při které se již počítalo s využitím části budovy jako výukového střediska - Lesní školy. Celkové finanční náklady činily 8 mil. korun. Na vybavení učeben a zázemí přispělo město z ekologického fondu v roce 2002 částkou 853 000 Kč, pro rok 2003 byla schválena dotace z města ve výši 750 000 Kč. V areálu správní budovy se nachází i zastrážená učebna pro letní provoz.

Běžné provozní náklady tvoří mzdové náklady jednoho pracovníka Lesní školy, tyto náklady jsou hrazeny statutárním městem, ostatní mzdové náklady (další lesní pedagogové), režijní náklady a materiálové vybavení jsou hrazeny z prostředků Ostravských městských lesů a z příspěvků města. V současné době se dětem věnují zaměstnanci společnosti pod vedením Ing. Hálové, která má na starost kromě lesní pedagogiky také zajišťování a posilování rekreačních funkcí lesa a styk s veřejností. Ostravské městské lesy mají vyškoleny (na ISSL ve Vimperku) 3 lesní pedagogy. Kromě těchto pracovníků vypomáhá při programech, jeden den v týdnu, jeden pedagog z nedaleké základní školy.

Vzhledem k velice složité situaci na trhu se dřívím požádalo vedení městských lesů vlastníka o spolufinancování provozu Lesní školy (do loňského roku byly ceny dříví natolik příznivé, že městské lesy mohly režijní a mzdové náklady financovat z vlastních zdrojů). Statutární město Ostrava tento požadavek akceptovalo.

Dosavadní zkušenosti, problémy a další plány

Pohled na pořádání výukových programů Lesní školy očima Ing. Hálové a Zdeňka Kwapulinského:

- prozatím programy nabízíme pouze základním školám (informace o programech jsme rozeslali na jednotlivé školy v Ostravě, začínají se hlásit také mimoos-

Děti čtvrté třídy chodily po lese s lupou a dívaly se na přírodu netradičním způsobem.

Najdi strom, který jsi ohmatával!

Slépá karavana.

Lesní pedagogika

● *Cílem je probudit a prohloubit zájem o les a přírodu u dětí, mládeže i dospělých. Nejde o pouhé hromadění a předávání vědomostí, ale o vytváření hlubokého citového vztahu k přírodě a k lesu prostřednictvím osobních zážitků. Nadšení pro přírodu musí být zprostředkováno hravou formou, a to všemi smysly, hlavou i srdcem, osobním prožitkem, vyzkoušením, experimentem, bádáním, včítěním, hledáním apod.*

● U dětí podporuje tvořivost, samostatnost, sociální zapojení a podporuje porozumění pro les a hospodaření v něm. Děti a mládež je zapotřebí přesvědčit o významu lesní produkce pro společnost. Je to nutné zejména u těch, kteří žijí v městech a ztratili kontakt s životem v přírodě.

● *Aby lesní pedagogika splnila svůj cíl a poslání, musí být zajišťována především lesníky, kteří mají nejen vztah k dětem a mládeži, ale i chuť předat svou lásku a zálibu k lesu dalším generacím.*

Historie

● Za zakladatele lesní pedagogiky je považován Američan Joseph Cornell z Kalifornie.

● Rozšíření lesní pedagogiky po celých Spojených státech amerických a následně rozšíření do Evropy - do Švýcarska (lesní pedagogikou zabývá organizace SILVIVA), odkud se lesní pedagogika rozšířila do Německa a Rakouska.

● Do České republiky se lesní pedagogika dostala díky spolupráci ISŠL Vimperk s vzdělávacím střediskem FAST Ort Gmunden (Rakousko), kde v říjnu 2000 absolvovali tři zaměstnanci ISŠL základní čtyřdenní kurz lesní pedagogiky.

● Úvodní informační seminář o lesní pedagogice se uskutečnil ve Vimperku ve dnech 19. - 20. 6. 2001 ve spolupráci s lektory z FAST Ort Gmunden. V roce 2002 ISŠL na základě svých zkušeností v zahraničí připravila první 4 čtyřdenní kurzy lesní pedagogiky. Kurzy absolvovalo 27 účastníků, převážně zaměstnanců LČR.

Podle informačních materiálů ISŠL Vimperk a ÚHÚL Frýdek-Místek

Lesní pedagogika v Rakousku

● Rakouské ministerstvo zemědělství od počátku 90. let podporovalo zavádění lesní pedagogiky

● Na počátku se podařilo podnitit zájem mezi lesníky a vyškolit první lesní pedagogy. V dnešní době se již intenzivně pracuje na zabezpečení a zlepšení kvality výchovné práce. V této souvislosti se v Rakousku uvažuje o **lesnické certifikaci** lesních pedagogů a o zavedení modulového vzdělávacího systému (80 hodin výuky, 3 moduly) s cílem zvýšení úrovně a sjednocení vzdělávacího procesu.

● Zvláště potěšující je skutečnost, že na jediné doposud existující lesnické škole v Rakousku (5leté vzdělání s maturitou) v Bruck an der Mur ve Štýrsku byla zřízena „Lesní škola“.

● Lesní pedagogika se stala nezbytnou součástí lesnického vzdělání.

● V roce 2001 došlo k založení soukromého „Svazu lesních pedagogů Rakouska“. Jeho úkolem je podávání podnětů a návrhů na ministerstvo, poskytování pomoci členům a role mediálního mluvčího vůči veřejnosti.

● Prostřednictvím lesnických dotací (z národních zdrojů a finančních prostředků EU) je možné přispívat na vzdělávání lesních pedagogů i na vycházky v rámci programu lesní pedagogiky. V současnosti je na půldenní vycházku přispíváno až 160 eur, případně jsou náklady na vzdělávání hrazeny z 80 %. Často bývá na vycházku a dítě poskytován příspěvek 4,30 eur.

● V Rakousku je více než 500 kvalifikovaných lesních pedagogů (mužů i žen).

● Aby bylo dosaženo stanoveného cíle, umožnit každému rakouskému školákovi jednu vycházku do lesa v doprovodu lesníka, bylo zapotřebí vybudovat v blízkosti aglomerací a měst s vyvinutou školní infrastrukturou takzvaná **centra lesní pedagogiky**, případně **lesní školy** (11 takových center skoro ve všech spolkových zemích). Jsou provozována lesními správami, soukromými spolkem, městy nebo zeměmi.

Podle Ing. Thomase Baschnyho, ministerského koordinátora pro lesní pedagogiku v Rakousku

travské školy. Po dokončení venkovní učebny by mělo vzniknout také informační středisko pro návštěvníky Bělského lesa, který je hojně navštěvován (blízkost bytové zástavby a dostupnost MHD);

● optimální počet je do 20 dětí (rakouští pedagogové doporučují 15), bohužel v současné době jsou třídy početnější. Pokud je to možné, je vhodné rozdělit třídu na skupiny;

● nechceme zaměstnávat učitele, kteří přijdou s dětmi. Obrazně a s mírnou nadšákou řečeno „aby to děti zaujalo, musí to

vykládat nějaký vousatý lesník, ne paní učitelka“.

● uvažujeme o vyčlenění jednoho dne v týdnu pro dospělé s dětmi;

● nejlépe se pracuje s dětmi 4. a 5. tříd (dětí jsou vnímavější), starší děti jsou v pubertě a stydí se odpovídat;

● programy navštěvují také mentálně postižené děti, pro které je pobyt v lese neuvšedním zážitkem;

● v období duben-červen, září-říjen jsou obsazeny všechny dny v týdnu, návštěvnost v zimních měsících je 1-2 dny v týdnu.

Za školní rok 2002/03 navštívilo programy 1800 dětí;

● nechceme z programů dělat ekologickou aktivitu, i když tato pocitová pedagogika se objevuje i u ekologických hnutí. Plánujeme programy rozšířit o ukázky lesních prací - zalesňování, těžba, přibližování apod.);

● nejen lesní dělníci, ale i někteří THP se bohužel stále na tyto aktivity dívají skrz prsty, jako na ztrátu času;

● po ročním provozu jsme zjistili, že některé děti nejsou zvyklé déle chodit, jsou velice brzy unavené;

● ekonomická síla rodin na Ostravsku je slabá (16% nezaměstnanost), proto nechceme vybírat poplatky a vedení města tuto alternativu zatím nepřipouští.

Jak může pomoci ministerstvo

● bylo by dobré, kdyby se lesní pedagogika dostala do dotačního titulu (jako v Rakousku nebo jiných zemích EU). V Rakousku např. existují sdružení lesních pedagogů, ve kterém jsou zastoupeni i významní podnikatelé, kteří si touto aktivitou vylepšují image;

● přístup ministerstva by měl být systematictější. Naše zkušenosti to dosvědčují, kdy např. v Polsku a Maďarsku je tato činnost přímo ministerstvem doporučována, financována a řízena.

Závěr

Lesní pedagogika je jednou z možností, jak změnit pohled veřejnosti na lesníky a jejich problémy. Nenásilná forma poznávání života a využití lesa může u dětí přispět k formování budoucích názorů (a prostřednictvím nich i názorů jejich rodičů) na hojně diskutované otázky - využití a těžba dříví, chápání ochrany přírody apod. Právě u dětí vyrůstajících ve městech jsou tyto otázky velice žhavé, protože v poslední době často zmiňované „městské chápání ochrany přírody“ souvisí i s nedostatečným kontaktem s každodenním životem lesa a s ním souvisejících socioekonomických vazeb. Rozvíjení lesní pedagogiky je šancí hlavně pro obecní a městské lesy najít další náplň, doplňkovou činnost, zlepšit náhled i vztah veřejnosti k lesnímu majetku a v neposlední řadě i argument při stále se rostoucích diskusích s příslušnými zastupitelstvy nad výnosovostí a posláním těchto majetků.

Ve spolupráci s Ing. Ivanou Hálovou připravil Michal Třeštík

Foto: Michal Třeštík